

Tomasz Pudłocki, *Syn „Ambasady Polskiej” – Władysław Tarnawski*, „Pogranicze” 2001, nr 3, s. 9

Władysław Tarnawski

Badając sylwetki pedagogów przemyskich, można natrafić na niezwykle interesujące postaci; osoby, które włożyły niezatarty wkład w rozwój polskiej nauki. Do takich osobowości należy Władysław Tarnawski – pierwsza postać polskiej anglistyki, praktycznie nieznaną w Przemyślu, gdzie się urodził, skończył szkoły i któremu to miastu poświęcił swoje pierwsze lata, jakże niezwykle twórczego życia.

Władysław Hubert Tarnawski urodził się 3 listopada 1885 roku w Przemyślu jako syn Leonarda Tarnawskiego, wziętego adwokata, prezesa kilku przemyskich organizacji, a także posła na Sejm Krajowy i pierwszy Sejm II Rzeczypospolitej, oraz Wincenty z Waygartów, wybitnej działaczki niepodległościowej. Po ukończeniu w roku 1895 szkoły ludowej, w której uczył się prywatnie, został zaliczony w poczet uczniów I gimnazjum z wykładowym językiem polskim (dzisiejsze I LO), które ukończył 29 maja 1903 roku uzyskaniem świadectwa dojrzałości z odznaczeniem. Zapisał się następnie na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Lwowskiego, jednak z powodu fatalnego stanu zdrowia musiał kilka razy przerywać studia. W roku akademickim 1908/09 podjął przerwane studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W międzyczasie zajmował się pracami naukowymi, tłumacząc z angielskiego Tennysona, Buzna, Kiplinga i innych. Dysertacja *O polskich przekładach dramatów Szekspira* (ogłoszona następnie drukiem), którą przedłożył w roku 1913 do oceny, przyniosła mu tytuł doktora.

5 lutego 1914 roku, Rada Szkolna Krajowa nadała młodemu kandydatowi stanu nauczycielskiego pierwszą posadę – otrzymał stanowisko zastępcy nauczyciela w swojej macierzystej szkole, w I gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu. Niestety, krótko trwał jego pobyt w szkole – przerwał go wybuch I wojny światowej i powszechna mobilizacja, którą został objęty.

Po walkach na froncie karpackim, chwilowo pracował w cenzurze w Wiedniu, po czym od września 1916 r. ponownie objął obowiązki nauczyciela w I gimnazjum, skąd w 1916 r. został przeniesiony do III gimnazjum na Zasanie (obecne II LO im. K. Morawskiego). O jego roli i znaczeniu, jakiego nabrał w środowisku szkolnym, świadczy mowa, którą wygłosił do uczniów gimnazjum w 1917 r. w setną rocznicę śmierci Kościuszki, którą następnie wydano nakładem Zjednoczenia Towarzystw Polskich.

Profesor Tarnawski był znany jako działacz niepodległościowy działający (podobnie jak ojciec) w Stronnictwie Demokratycznym (w przeciwieństwie do matki, która była zagorzałą zwolenniczką Piłsudskiego), o czym świadczą nie tylko liczne artykuły z tego okresu z „Ziemi Przemyskiej”, której był redaktorem naczelnym, ale i wiece, i spotkania patriotyczne, na których przemawiał. Tak było podczas manifestacji patriotycznej zorganizowanej 13 X 1918 koło Zamku przemyskiego podczas pogrzebu uczniów polskich szkół średnich z Przemyśla, którzy zginęli w bratobójczych walkach pod Niżankowicami.

W czasie nauki w gimnazjum na Zasaniu napisał wraz z Józefą Pongratz *Podręcznik do nauki języka angielskiego według Plate'a*, wydany w Przemyślu

w roku 1920, ogłosił też szereg rozpraw naukowych z anglistyki. Kontynuował zarazem swoje prace badawcze, które pogłębiał w Anglii.

9 stycznia 1922 r. Tarnawski habilitował się na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie z filologii angielskiej na podstawie monografii *Krzysztof Marlowe, jego życie, dzieła i znaczenie w literaturze angielskiej*. Pozwoliło mu to 29 stycznia 1924 r. otrzymać nominację na profesora nadzwyczajnego w UJK.

We Lwowie oprócz pracy uniwersyteckiej, zaangażował się w działalność Towarzystwa Naukowego; pracował również w redakcji „Kuriera Lwowskiego”. Był zarazem przewodniczącym lwowskiego koła Stronnictwa Narodowego, startując w roku 1930 w wyborach do Sejmu. Ponadto w tym okresie dużo pracował naukowo, wydając w swoim przekładzie m.in. *Romeo i Julię*, *Juliusza Cezara* i w 1926 roku rozpoczynając pracę nad syntezą całej literatury angielskiej, której nigdy nie ukończył (wyszły jedynie za jego życia; *Historia literatury angielskiej. Od czasów najdawniejszych do Miltona i Drydena* (Lwów 1926), *Historia literatury angielskiej od Swifta do Burke’a i Burnsa* (Lwów 1930), *Literatura angielska* (Lwów 1934).

Niestety, profesura została po jedenastu latach przerwana. Wprawdzie nominacja podpisana przez głowę państwa była ważna do końca życia, ale minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego miał prawo zlikwidować katedrę, co też się stało w okresie słynnego procesu brzeskiego, kiedy w ramach słynnych „rugów jędrzejewiczowskich” zlikwidowano 52 katedry uniwersyteckie w Polsce, w tym i katedrę Tarnawskiego. Dopiero w grudniu 1937 roku, za mini-

stra Wojciecha Świętosławskiego, udało mu się wrócić na katedrę, gdzie pracował do czerwca 1941 r.

Niemiecka agresja na ZSRR i zamknięcie polskich szkół wszystkich szczebli przerwało jego wykłady. Utrzymywał się wtedy z prywatnych korepetycji, zarazem pracując naukowo nad dalszymi przekładami. W okresie okupacji był też w konspiracji przedstawicielem Delegatury Rządu Stronnictwa Narodowego. Gdy w czerwcu 1944 roku bolszewicy wkroczyli do miasta, znów uruchomiono uniwersytet, na którym przez rok prof. Tarnawski pracował jako kierownik katedry literatury angielskiej. Jednak w lecie 1945 roku Tarnawscy, podobnie jak i inni Polacy, postanowili z ciężkim sercem opuścić Lwów, po czym początkowo zatrzymali się w Przemyślu.

16 października 1945 roku zaoferowano mu katedrę filologii angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego (12 czerwca 1946 roku został mianowany profesorem zwyczajnym tejże uczelni). Wkrótce jednak jego praca została po raz kolejny gwałtownie przerwana.

Po II wojnie światowej działał w konspiracyjnym Komitecie Ziemi Wschodnich, powiązany ze Stronnictwem Narodowym, którego był wiceprezesem. Działalność polegała na spotkaniach 10-osobowej grupy, dyskusjach i wydaniu podziemnego pisma „Biuletyn Kresowy”. Ale prace komitetu szybko zostały wytropione przez agentów SB. Początkowo został zatrzymany 4 XII 1946 r. i wypuszczony, ale już 22 stycznia 1947 r. aresztowano go ponownie. Po ciężkich badaniach, w procesie w dn. 1 X 1947 roku został skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na dziesięć lat więzienia, z czego pięć amnestia z 22 II 1947 r. złagodziła o połowę.

Więzienie odsiadywał najpierw we Wronkach, a następnie na Mokotowie w Warszawie. W marcu 1948 roku otrzymał pozwolenie na kontynuowanie pracy naukowej w więzieniu, co zapewniało trochę lepsze warunki. Pozwolenie wykorzystał na kontynuację przekładów z Szekspira i wybitnych prozaików angielskich. Więzienia jednak już nie opuścił i zmarł 4 kwietnia 1951 roku, na osiem miesięcy przed końcem wyroku. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, gdyż władze więzienne nie zgodziły się na jego pochówek w grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Głównym w Przemyślu.

Władysław Tarnawski, którego nie publikowane dotąd przekłady „Sonetów” Szekspira, dzięki zaangażowaniu prof. Jerzego Starnawskiego, ujrzały niedawno światło druku w „Roczniku Przemyśkim”, jest dopiero na nowo odkrywany w Przemyślu. Kamienica Tarnawskich przy ul. Grodzkiej, dotąd zachowana, była w latach zaborów nazywana „Ambasadą Polską”. Bywał tam sam Józef Piłsudski, nie licząc działaczy narodowych. W takim właśnie środowisku wyrastał Władysław Tarnawski, jeden z największych synów Przemyśla.